

ಜೈನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಧೋರಣೆಗಳು

ಕೆ. ಬಿ. ಚವಾಣ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಎಸ್.ಜೆ.ಎಂ. ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಲಾ

ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಕಾಲೇಜು

ತರೀಕೆರೆ, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು.

Article Link: <https://aksharasurya.com/2024/02/k-g-chavan.php>

ABSTRACT:

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ ಇವರ ಬಳಿಕ ಬಂದ ಕವಿ ಜನ್ಮ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ತಾರ್ಕಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ ಜೈನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಧೋರಣೆಗೆ ಚಂದ್ರಮತಿ, ಅಮೃತಮತಿ, ಅಭಯಮತಿ, ಕುಸುಮಾವಳಿ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಅಮೃತಮತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಥಾಭಾಗ ಜಾನಪದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕಥಾ ಸರಿತ್ಯಾಗರದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಮತಿಯನ್ನು ಹೊಲುವ ಜಾರಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಥೆಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ದಂಡಿಯ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆ ಗುಜರಾತಿ ತಮಿಳು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಕಥೆಗಳೂ ಇವೆ. ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ.650ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪ್ರಭಂಜನನು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು ಈತನ ಕಾವ್ಯ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮನ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಆತನ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. 'ಮಾಡಿದುದಂ ನಾವುಣ್ಣದೆ ಪೋಕುಮೆ' ಎಂಬ ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತದ ನೀತಿಯನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಮೀರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಧರ್ಮದಿಂದ ಆಗದುದೆ' ಅಂದರೆ ಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ದಾಂಪತ್ಯದ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ನಿಷ್ಠೆಯ ಚೌಕಟ್ಟು ಅಸಂಯಮದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಒಡೆದ ಚಿತ್ರ ಧೂಳಿಪಟವಾದದ್ದು ಯಶೋಧರ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಮುಖವಾದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಜೀವ ಕಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಮಹತ್ವ ಇದರ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ. 'ಕೈಹಿಡಿದ ಪ್ರೇಮ ದೋಹದಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಸಂಸಾರವನ್ನು ತೊರೆದು ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ ದೊರೆಯೊಬ್ಬನು ತಾಯಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹದಿಂದ ಆಕೆ ಒಡ್ಡಿದ ಬಲಿಯ ಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ವಿಷಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಕ ಹಿಂಸೆಗೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟು ಆ ಪಾಪದ ಫಲವಾಗಿ ತಾನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ತಾಯಿ ಚಂದ್ರಮತಿ ಇಬ್ಬರೂ ಜನ್ಮ-ಜನ್ಮಾಂತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಪಾಪಮುಕ್ತವಾದ

ಕಥೆ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಜೈನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ. 'ಜೀವದಯೆ ಜೈನಧರ್ಮಂ' ಇದನ್ನೇ ಉದ್ಘೋಷಿಸಲು ಹೊರಟ ಕೃತಿ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ. ಜನ್ನನ ಮೂಲೋದ್ದೇಶ ಧಾರ್ಮಿಕವಾದುದು ಆದರೆ ಅದೊಂದನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಮೃತಮತಿ ಅಷ್ಟಾವಂಕರ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಎನ್ನುವಂಥದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ವಿವೇಚಿಸಿ ಹೊರಡುವುದೂ ಅತಿರೇಕವಾಗುತ್ತದೆ, ಪ್ರಣಯ ಚಿತ್ರಣವೊಂದೇ ಜನ್ನನ ಗುರಿ ಎಂದು ವಾದಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಒಂದು ತುದಿಯಾಗುತ್ತದೋ, ಹಾಗೆ ಪ್ರಣಯ ಆವಿಷ್ಕಾರ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾಗಲಿ ಸತ್ವವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

KEY WORDS:

ಜೀವದಯೆ, ಜೈನಧರ್ಮಂ, ಕರ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಭವಾವಳಿ, ಅಮೃತಮತಿ, ಅಷ್ಟಾವಂಕ, ಪ್ರಣಯ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ ಇವರ ಬಳಿಕ ಬಂದ ಕವಿ ಜನ್ನ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ತಾರ್ಕಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಜೋಡಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗವೊಂದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ (ಕ್ರಿ.ಶ.1209) ಜೈನಧರ್ಮದ ತಿರುಳಾದ ಜೀವದಯೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಈ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತು. ಅಭಯರುಚಿ ಅಭಯಮತಿ ಕುಮಾರರಂ ಮಾರಿದತ್ತಂಗೆ ಹಿಂಸಾರಭಸಮತಿಗೆ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇಮಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಂದ ಶುಭ ಕಥನವೇ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ. ಕನ್ನಡದ ರಸ ಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿ. ಜನ್ನ ತಾನೊಬ್ಬ ಮಹಾತ್ಮಾಕಾಂಕ್ಷಿಯ ಕವಿ ಎಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ರಚಿಸಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠಕಾವ್ಯ. ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯು ತುಂಬಾ ಚಿಕ್ಕದು ನಾಲ್ಕು ಅವತಾರಗಳ ಹಂದರಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ 300 ಕಂದ ಹಾಗೂ 10 ವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು. ಪ್ರಾಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಥಾವಸ್ತು ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಜೈನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಪರ ಧೋರಣೆಗೆ ಚಂದ್ರಮತಿ, ಅಮೃತಮತಿ, ಅಭಯಮತಿ, ಕುಸುಮಾವಳಿ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಅಮೃತಮತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಥಾಭಾಗ ಜಾನಪದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕಥಾ ಸರಿತ್ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅಮೃತಮತಿಯನ್ನು ಹೊಲುವ ಜಾರಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಥೆಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ದಂಡಿಯ ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತೆ

ಗುಜರಾತಿ, ತಮಿಳು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಸ್ತುವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಕಥೆಗಳೂ ಇವೆ.

ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿದ್ದು ಕ್ರಿ.ಶ.650ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪ್ರಭಂಜನನು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದು ಈತನ ಕಾವ್ಯ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ನನ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಆತನ ಸೃಜನಶೀಲತೆ ಕಾವ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. 'ಮಾಡಿದುದಂ ನಾವುಣ್ಣದೆ ಪೋಕುಮೆ' ಎಂಬ ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತದ ನೀತಿಯನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಮೀರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಧರ್ಮದಿಂದ ಆಗದುದಂ' ಅಂದರೆ ಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಗಳು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ದಾಂಪತ್ಯದ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ನಿಷ್ಠೆಯ ಚೌಕಟ್ಟು ಅಸಂಯಮದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಒಡೆದ ಚಿತ್ರ ಧೂಳಿಪಟವಾದದ್ದು ಯಶೋಧರ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಮುಖವಾದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಜೀವ ಕಾರುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಮಹತ್ವ ಇದರ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ. ಹಿಂಸೆಯ ದುಷ್ಟಲ ಅಹಿಂಸೆಯ ಸತ್ಪಲವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿ ಜೀವದಯೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಚರಿತೆ ಬರಿ ಜೈನ-ರಿಗಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಸರ್ವರಿಗೂ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳು ದಾಂಪತ್ಯದ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ನಿಷ್ಠೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಜೀವ ಕಾರುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಕೈಹಿಡಿದ ಪ್ರೇಮ ದ್ರೋಹದಿಂದ ಬೇಸತ್ತು ಸಂಸಾರವನ್ನು ತೊರೆದು ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ ದೊರೆಯೊಬ್ಬನು ತಾಯಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹದಿಂದ ಆಕೆ ಒಡ್ಡಿದ್ದ ಬಲಿಯ ಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದು ವಿಷ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನಸಿಕ ಹಿಂಸೆಗೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟು ಆ ಪಾಪದ ಫಲವಾಗಿ ತಾನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ತಾಯಿ ಚಂದ್ರಮತಿ ಇಬ್ಬರೂ ಜನ್ಮ-ಜನ್ಮಾಂತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಪಾಪಮುಕ್ತವಾದ ಕಥೆ ಯಶೋಧರ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ಮತತ್ವದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯ ದುರಂತ ಘೋರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿ ತನ್ಮೂಲಕ ಅಹಿಂಸೆಯ ಮಹತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದು ಯಶೋಧರ ಚರಿತ್ರೆಯ ಉದ್ದೇಶ. ಜೈನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ. 'ಜೀವದಯೆ ಜೈನಧರ್ಮಂ' ಇದನ್ನೇ ಉದ್ಘೋಷಿಸಲು ಹೊರಟ ಕೃತಿ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ. ಅಹಿಂಸೆಯ ಮುಂದೆ ಹಿಂಸೆಯ ಪರಾಭವ ಅವಿವಾರ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅದು ಮನಗಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕವಿಯ ಉದ್ದೇಶದ ಬಗೆಗೆ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯಶೋಧರನ ಕಥೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಬರುವ ಅಮೃತಮತಿ-ಅಷ್ಟಾವಂಕರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೆಲವರು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಣಯ ನಿರೂಪಣೆಯೇ ಜನ್ನನ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವೆಂಬಂತೆಯೂ, ಧರ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಅನುಷಂಗಿಕವೆಂಬಂತೆಯೂ

ಬರೆದಿರುವುದು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಜನ್ನನ ಮನೋಧರ್ಮ ಕಾವ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಾಗಿತ್ತೇ ಹೊರತು ತಾನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನಲ್ಲ. ಧರ್ಮದ ಅಭಿಮಾನ ಕೃತಿ ರಚನೆಗೆ ಕೇವಲ ಪ್ರಚೋದನೆ ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮ ಕಾವ್ಯಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಪಂಪಾದಿಗಳ ಆದರ್ಶ ಎಂಬುದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತು. ಪ್ರಣಯವೊಂದೇ ಜನ್ನನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೊಂದು ಪರಿಮಿತಿ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಣಯ ನಿರೂಪಣೆ ಕಾಮಕೇಳಿಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವೂ ಅದರ ಗಂಭೀರತೆ ಭೀಷಣತೆಗಳೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರತಕ್ಕವು. ರತಿಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಣಯ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚು. ಅದೇ ಅವನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಇದು ಅವನ ಕಾವ್ಯದ ಸತ್ವವಾಗಿದೆ. ಜನ್ನನ ಮೂಲೋದ್ದೇಶ ಧಾರ್ಮಿಕವಾದುದು. ಆದರೆ ಅದೊಂದನ್ನೇ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಮೃತಮತಿ ಅಷ್ಟಾವಂಕರ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಯ ಸಮಸ್ಯೆ ಎನ್ನುವಂಥದೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ವಿವೇಚಿಸಿ ಹೊರಡುವುದೂ ಅತಿರೇಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಣಯ ಚಿತ್ರಣವೊಂದೇ ಜನ್ನನ ಗುರಿ ಎಂದು ವಾದಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಒಂದು ತುದಿಯಾಗುತ್ತದೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರಣಯ ಆವಿಷ್ಕಾರ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾಗಲಿ ಸತ್ವವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಈ ಮಾತು 'ಪ್ರಣಯ ನಿರೂಪಣೆಯಂತೂ ಕವಿಯ ಇಚ್ಛೆ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಕಾಮವಿಕಾರ ನಿರೂಪಣೆಗಾಗಿಯೇ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲ. ಸಂಸಾರ ನಿಸ್ಸಾರ ವೈರಾಗ್ಯವೇ ಜೀವನದ ಪರಮಮಾರ್ಗ' ಎಂಬುದನ್ನು ಹೆಚ್ಚೆ ಹೆಚ್ಚೆಗೂ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವುದೇ ಕವಿಯ ಉದ್ದೇಶ. ಯಶೋಧರನ ಮನಃ ಪ್ರಿಯೆ ಅಮೃತಮತಿ ವಿಕೃತಾಂಗನಾದ ಒಬ್ಬ ಅನಾಮಧೇಯ ಹುಲುಮಾವಟಿಗನಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಳಾದರೆ ಅದು ಯಾರಾದರೂ ನಂಬಬಹುದಾದ ವಿದ್ಯಮಾನವೇ? ಅಮೃತಮತಿ-ಅಷ್ಟಾವಂಕರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪ್ರಣಯವೆಂದು ಕರೆಯುವುದೂ ಕಷ್ಟ; ಅದೊಂದು ವಿಕೃತ ಲೈಂಗಿಕ ವ್ಯವಹಾರ, ಯಶೋಧರನ ಬಗ್ಗೆ ಅಷ್ಟೇನೂ ಒಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರದು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿರಸ ದಾಂಪತ್ಯ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಅಮೃತಮತಿ ಅಷ್ಟಾವಂಕನ ಗಾಯನಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಕಿವಿವೇಟಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಟಕ್ಕೆಳಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಪಾಪ ಕೂಪಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಜ ಸಂಭಾವ್ಯ. ಇಂಥ ಹೆಣ್ಣುಗಳೂ ಉಂಟೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ. ಅಮೃತಮತಿಯ ವಿಲಕ್ಷಣ ವಿಕಟ ವರ್ತನೆಗೆ ಜನ್ನನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಬಲ ಕಾರಣವೂ

ಇಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿನ ಸ್ವಾರಸ್ಯ. ಅವನು ಮೌನವಹಿಸಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹೃದಯರ ಊಹೆಗೆ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಂಜಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ ಅಮೃತಮತಿಯ ಹೃದಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮೇಲೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಕಾಮಪ್ರಚೋದಕ ಶಕ್ತಿಯುಂಟೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸಂಗತಿ. ಯಶೋಧರ ಸಂಸಾರ ವಿಮುಖನಾಗುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಇದು ಜನ್ನನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದಾದರೂ ಅಮೃತಮತಿಯ ಪಾತ್ರ ವೈಪರಿತ್ಯ ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಲೈಂಗಿಕ ಮನಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಕೃತ ಪಾತ್ರ ನಿರೂಪಣೆಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯೆಂಬಂತೆ ಅಮೃತಮತಿ ಚಿತ್ರಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಮೃತಮತಿಯಂಥ ಈ ಬಗೆಯ ಪಾತ್ರ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಅಯೋಧ್ಯ ದೇಶದ ರಾಜಪುರವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಮಾರಿದತ್ತನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ಊರಿನ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪಾಪಕಳಾ ಪಂಡಿತೆ ಚಂಡಮಾರಿಯ ದೇವಾಲಯವಿತ್ತು. ಪ್ರತಿ ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಆ ದೇವಿಯ ಜಾತ್ರೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಬಂದ ವಸಂತ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾರಿದತ್ತ ಮತ್ತು ಪುರಜನರು ಸೇರಿ ಮಾರಿಗೆ ನರಬಲಿ ಕೊಡಲು ಇಬ್ಬರು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ತಳಾರರನ್ನು ಅಟ್ಟಿದರು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸುದತ್ತಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಜೈನಯತಿಗಳು ಗಮನ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಊರಿನ ಉಪವನಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಅಭಯರುಚಿ, ಅಭಯಮತಿಯರನ್ನು ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರು. ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಬಂದ ಈ ಅಕ್ಕ ತಮ್ಮರಾದ ಎಳೆಯ ಹರಿಣಗಳನ್ನು ಹುಲಿಯು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಚಂಡಕರ್ಮ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಹೋದರನಾದ ಅಭಯರುಚಿ 'ನಿಯತಿಯನ್ನು ಆರ್ ಮಿರಿದಪರ್ ಎಲೆ ತಾಯೆ ಅಭೀತೆಯಾಗು ಮರಣ ದೆಸೆಯೋಳ್' ಎಂದು ಸಂತ್ಯಸುವ ಸಹೋದರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಭಯಮತಿ 'ಮಾಡಿದುದಂ ನಾವುಣ್ಣದೆ ಪೋಕುಮೆ ಭಯವೇಕಣ್ಣ' ಎಂದು ಒಬ್ಬರನೊಬ್ಬರು ಸಂತ್ಯಸುತ್ತಾ ಹಸಿದ ಯಮಧರ್ಮರಾಯನ ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಂತಿದ್ದ ಮಾರಿಯ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕರು. ಅಲ್ಲಿನ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಒಂದಿನಿತು ಹೆದರದೆ ಬಲಿಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತ ಈ ಎಳೆಯ ಜೋಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮತ್ತು ಅವರು 'ನಿರ್ಮಲ ಧರ್ಮದಿಂದೆ ಪಾಲಿಸು ಧರೆಯಂ' ಎಂದು ಹರಸಿದ ಮಕ್ಕಳ ನಿರ್ಭೀತಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡು ಮಾರಿದತ್ತ ಅವರನ್ನು ಧೀರರ್ ಎಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ನೀವು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ? ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಬಿಕ್ಕಾಟನೆ ಏಕೆ? ಮುಂತಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಮಾರಿದತ್ತನಿಗೆ ಕಾಲಲಬ್ಧಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅರಿತು ಅಭಯರುಚಿ ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರದ ಭವಾವಳಿಗಳನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗುತ್ತಾನೆ.

ಯಶೌಘನೆಂಬ ರಾಜನು ಆವಂತಿ ದೇಶದ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಪುರವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು ಅವನ ಪತ್ನಿ ಚಂದ್ರಮತಿ ಅವರಿಗೆ ಯಶೋಧರ ಎಂಬ ಮಗ ಹುಟ್ಟಿದ. ಈತನು ನೋಡುವ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಸಿರಿಯಂತಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೆ ಅಮೃತಮತಿ ಎಂಬ ಹೆಂಡತಿಯಿದ್ದಳು. ಯಶೌಘ ತನ್ನ ನೆರೆಗೂದಲನ್ನು ಕಂಡು ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಯಶೋಧರನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನರ್ಪಿಸಿ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ ಯಶೋಧರ ಅಮೃತಮತಿಯರು ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಸಕಲಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರಲು ಒಂದು ದಿನ ಅಮೃತಮತಿ ಯಶೋಧರ ಸುಖ ನಿಂದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅರಮನೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಟ್ಟದಾನೆಯ ಮಾವಟಿಗ ತನ್ನ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಡತೊಡಗಿದ. ಈ ಹಾಡು ತಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ಬಂದು ಅಮೃತಮತಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಸೇರಿ ಅವಳ ನಿಂದ್ರೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಈ ಹಾಡಿಗೆ ವಶಳಾಗಿ ಆ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಿದ ಹಾಡುಗಾರನಿಗೆ ಮೋಹಗೊಂಡಳು. ಅವನನ್ನು ನೋಡುವ ಕೂಡುವ ಚಿಂತೆ ಬಲಿಯಿತು. ಬೆಳಗಾದ ಕೂಡಲೆ ನೆಚ್ಚಿನ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಆತನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಅಟ್ಟಿದಳು. ರಾಣಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಮಾವಟಿಗನಾದ ಅಷ್ಟಾವಂಕನನ್ನು ನೋಡಿ ರೂಪಕ್ಕೆ ಹೇಸಿ ಅಮೃತಮತಿಯತ್ತ ಈ ರೂಪಾದಮನಾದ ಅಷ್ಟಾವಂಕನೆತ್ತ ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡು ತನ್ನ ಅರಸಿಯಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು 'ನೀಂ ಇಂತಪ್ಪ ಕಾಮದೇವನನ್ನು ಹೇಗೆ ಅರಿಸಿ ಪ್ರೀತಿಸಿದೆ' ಎಂದು ವ್ಯಂಗವಾಗಿ ನುಡಿದಳು. ಈ ವ್ಯಂಗ ಅಮೃತಮತಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದೆ ತವಕದಿಂದ ಹೇಳು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಕರ ಅಷ್ಟು ರೂಪವಂತನೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ದೂತಿ ಅಷ್ಟಾವಂಕನು ಹೊಂದಿರುವ ಕುರೂಪಿತನದ ಪರಮಾವಧಿಯ ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಮೃತಮತಿ ಗದ್ಗದ ಕಂಠೆಯಾಗಿ ಕಂಬನಿಮಂಚಿ ಅವಳು ಅಷ್ಟಾವಂಕನ ಆ 'ಪರಿಯ ರೂಪ'ವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸದೆ 'ಕರಿದಾದೊಡೆ ಕತ್ತುರಿಯಂ' ಹೀಗಳೆಯುವರೆ, 'ಕಬ್ಬು ಡೊಂಕಾದರೆ ಸಿಹಿ ಡೊಂಕೆ' ಎಂದ ಹಾಗಾಯಿತು ಜೀವನ ಒಲವಾದೊಡೆ ರೂಪಿನ ಕೋಟಲೆ ಯಾವುದು ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವುದೇತಕೆ ಇಂದೆನೆಗೆ ಆತನೇ ಕುಲದೈವ, ಕಾಮದೇವ, ಇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರ ಎಂದೆಲ್ಲ ಹೋಗಳಿ ದೂತಿಗೆ ಲಂಚ ಕೊಟ್ಟು ಅಷ್ಟಾವಂಕನನ್ನು ಕೂಡಿದಳು. ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗಲೆಲ್ಲ ಅವನೊಡನೆ ಸುಖಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಮೃತಮತಿಗೆ ತನ್ನ ಗಂಡ ಯಶೋಧರನಲ್ಲಿ ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಒಲವು ಕುಗ್ಗಿತು. ಅಮೃತಮತಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ಈ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದ ತನ್ನ ತೋಳ್ಗೆರೆಯಿಂದ ಆಗಾಗ ಜಾರಿ ಅಷ್ಟಾವಂಕನ ಬಳಿ ಹೋದಳು.

ಆಗ್ ಬಾಳ್ ನಿಮಿರ್ದುದು ತೋಳ್

ತೂಗಿದುದು ಮನಂ ಕನಲ್ದುದಿವರು ಮನರಳಿ|
ಬಾಗಂ ಮಾಡಲ್ ಧೃತಿ ಬಂ
ದಾಗಳ್ ಮಾಣೆಂಬ ತೆರದೆ ಪೇಸಿದನರಸಂ||

ಪದ್ಯದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ರೋಷಾವೇಷ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಧೃತಿ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ ತುಂಬಾ ಪರಿಣಾಮಗೊಂಡು ಯಶೋಧರನು ಹಿಂದೆಯೇ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಝಳಪಿಸಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತನಗೆ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗಿ ಖಡ್ಗವಿರುವುದು ವೈರಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿನಃ ಈ ಪಾಪಿಗಳನಲ್ಲ ಎಂದು ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕುಂದು ಬರಬಾರದೆಂದು ತಪ್ಪಿ ನಡೆದ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಿಂತ ತುಚ್ಛವಸ್ತುವೆಂದು ತೊರೆದು ಬಿಡುವುದೇ ಲೇಸು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಒಲಿದ ಹೆಣ್ಣು ಪರರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಳಾದರೆ ಅವಳನ್ನು ಅವಳ ದಾರಿಗೆ ಬಿಡುವುದೇ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸ್ನೇಹ ಸಾಕು ಮುಕ್ತಿಯೇ ಪರಮಸುಖವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಇತ್ತ ಚಂದ್ರಮತಿ ಮಗನ ಕಳೆಗೆಟ್ಟಿದ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾರಣ ಕೇಳಿದಾಗ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ದ್ರೋಹದ ವಿವರವನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿ-ಕವಾಗಿ 'ಕೊಳದ ಹಂಸ ಕೊಳತ ತಾವರೆಗೊಳದಲ್ಲಿ ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕನಸು ಕಂಡೆ' ಆ ದುಃಸ್ವಪ್ನದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದಾಗ ಅದನ್ನೇ ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿದ ತಾಯಿ ಈ ಕನಸು ದೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಕೇಡಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ನಿವಾರಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದರೆ ಕುರಿಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದಳು ತಾಯಿಯ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಬಂದ ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಾಂತಂ ಪಾಪಂ ಎಂದು ಕಿವಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಮತ್ತು 'ಜೀವದಯೆ ಜೈನಧರ್ಮಂ'. ತಪ್ಪು ನಡೆಯುವುದು ಸಲ್ಲದು ಎಂದು ತಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ವಿಮುಖಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ. ಆದರೆ ಮಗನ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಮೋಹದಿಂದ ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯನ್ನಾದರೂ ಬಲಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಇಲ್ಲ ನಾನೇ ಬಲಿಯಾಗಿ ದೋಷವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ನುಡಿದಾಗ ಈ ಉಭಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಯಶೋಧರ ತಾಯಿಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯ ಬಲಿಗೆ ಸಿದ್ಧನಾದ. ಇಬ್ಬರೂ ಚಂಡಮಾರಿಯನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಿ ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಕೋಳಿಗೆ ಬೆಂತರವೊಂದು ಆಕರ್ಷಿತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿತ್ತು. ಬಲಿಯಿಂದಾಗಿ ಕೋಳಿಯ ತಲೆ ಬೇರ್ಪಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಆ ಬೆಂತರ ಕು.ಕು.ಕೋ ಎಂದು ಕೂಗಿ ಹೊರ ನೆಗೆಯಿತು. ಆ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿ ಯಶೋಧರನು ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾದ. ತಾನು ಮಾಡಿದ ಹಿಂಸೆಗಾಗಿ ಮಮ್ಲಮರುಗಿ 'ಆರ್ ಅರಿವರಯ್ಯ ವಿಧಿ ವಿಳಸನಮಂ' ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದ. ಮಗನಾದ ಯಶೋಮತಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿರುವ

ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅಮೃತಮತಿ ಯಶೋಧರನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಇಂದು ನೀವು ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿಯು ನನ್ನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆರೋಗಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದಳು ಒಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಅವಳು ನೀಡಿದ ನಂಜಿನ ಲಡ್ಡುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಅವರಿಬ್ಬರು ಸಾವನ್ನಪ್ಪಿದರು.

ಅಮೃತಮತಿಯು ದ್ವೇಷದಿಂದ ಸತ್ತ ಯಶೋಧರ ಚಂದ್ರಮತಿಯರು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನವಿಲು ನಾಯಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸತ್ತು, ಮುಂದಿನ ಭವದಲ್ಲಿ ಹಾವು ಮುಳ್ಳುಹಂದಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸತ್ತು, ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೀನಾಗಿ ಮೊಸಳೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸತ್ತವು. ಹೀಗೆ ಮೊಸಳೆ ಆಡಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಮೀನು ಹೋತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸತ್ತು ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಲು ಸಂಕಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯೇ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅತ್ತ ಕಡೆ ಅಮೃತಮತಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪದ ಫಲದಿಂದ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸತ್ತು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಸತ್ತ ಕೋಣ ಹೋತವು ಹೊಲಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಳಿ ಪಿಳ್ಳೆಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಸಲಹೆಂದು ಯಶೋಮತಿ ಮಾರಿದತ್ತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಾರಭಸಮತಿಯಾಗಿದ್ದ ಚಂಡಕರ್ಮನು ಮನದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ ಆತ್ಮ ಚಿಂತಾಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ಅಕಂಪನಂಬ ಯೋಗಿಂದ್ರನನ್ನು ಕಂಡು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಕಣ್ಣೆರೆದು ಹರಸಿದ. ಆಗ ಚಂಡಕರ್ಮ ಋಷಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೀವೇನನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಅಕಂಪನ ಋಷಿ ಆತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮ ದೇಹ, ಜೀವ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನುಂಟು ಆತನೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕರ್ತ ಜೀವದಯೆಯೇ ಧರ್ಮ, ಪಂಚಾಣುವ್ರತವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು ಎಂದೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಿ ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೋಳಿಯನ್ನು ವಧಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಯಶೋಧರ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಮತಿಯರು ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸತ್ತು ಈಗ ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಗೂಡಿನ ಕೋಳಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಮಾರಿದತ್ತನೊಡನಿದ್ದ ಕೋಳಿಗಳು ಋಷಿ ವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಾತಿಸ್ಮರಗಳಾಗಿ ವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಹರ್ಷದಿಂದ ಕೇಕೆ ಹಾಕಿದವು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವನವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಪತ್ತಿಯೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದ ಯಶೋಮತಿ ಕೋಳಿಗಳ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿ ಸ್ವರವೇದ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂದ. ಅವು ಸಮಾಧಿ ಮರಣದಿಂದ ಮಡಿದು ಯಶೋಮತಿಯ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಕುಸುಮಾವಳಿಯ ಬಸುರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಆ ಅವಳಿ ಮಕ್ಕಳೇ ಅಭಯರುಚಿ ಮತ್ತು ಅಭಯಮತಿ. ಹೀಗಿರಲು ಒಮ್ಮೆ ಯಶೋಮತಿಯು ಬೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಆತನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಸುದತ್ತಾಚಾರ್ಯರು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಯಶೋಧರ ಹಿಟ್ಟಿನಕೋಳಿಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸತ್ತು ತೊಳಲಿ ಬಳಲಿ ಈಗ ಅಭಯರುಚಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಿನ್ನ ಅಜ್ಜಿ ಚಂದ್ರಮತಿಯು

ಅಭಯಮತಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ವಂಚಕಿಯಾದ ಅಮೃತಮತಿಯು ಮುಪ್ಪಡಿಸಿ ಕುಷ್ಟರೋಗ ಹತ್ತಿ ಸತ್ತು ಧೂಮಪ್ರಭೆಯೆಂಬ ಪಂಚಮ ನಕರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾಳೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಯಶೋಮತಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಇಷ್ಟಾಯಿತೇ ಎಂದು ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು ಜೈನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ಅಭಯರುಚಿ ಅಭಯಮತಿಯರು ಸುದತ್ತಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಧನ್ಯರಾದರು. ಚಿಂಡಮಾರಿದೇವತೆಯ ಸಂತ್ರಪ್ತಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದ ಹಿಂಸಾರಭಸಮತಿ ಮಾರಿದತ್ತನಿಗೆ ತಾವು ಬರಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸತ್ತು ಬಳಲಿ ತೊಳಲಿ ಬಂದ ನಾನೇ ಅಭಯರುಚಿ ಈ ಅಕ್ಕನೇ ಅಭಯಮತಿ ಎಂದು ತಮ್ಮ ಜೀವನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ನಾವಿಷ್ಟು ಭವದುಃಖವನ್ನು ಉಂಡವು, ನೀನೋ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಇಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಬರುವ ಕೇಡನ್ನು ನೆನದರೆ ತಲ್ಲಣವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅಭಯರುಚಿ ಮಾರಿದತ್ತನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾರಿದತ್ತನು ಬಿಲ್ಲುಂ ಬೆರಗನಾಗಿ ಉದ್ವೇಗ ಪರನಾದ ಆಗ ಚಿಂಡಮಾರಿ ದೇವತೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಳಾಗಿ 'ನನಗೆ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬಲಿ ಬೇಡ ಸಾತ್ವಿಕ ಪೂಜೆಯೇ ಸಾಕು ಜೀವ ಬಲಿಯನ್ನಿತ್ತರೆ ಮುನಿಯುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಕೂಡಿದ ಜಾತ್ರೆ ಪರಿಷೆಗೆ ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳಿದಳು. ಮಾರಿದತ್ತ ಜೈನ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ದೇವನಾದ. ಅಭಯರುಚಿ ಅಭಯಮತಿಯರು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಈಶಾನ್ಯ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಾದರು. 'ಧರ್ಮದಿಂದ ಆಗದುದೇಂ' ಜೀವದಯೆಯೇ ಜೈನಧರ್ಮಂ ಹಿಂಸಾರಭಸಮತಿಗೆ ಸಯ್ವಂ ಪೇಳ್ವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಂದ ಶುಭಕಥ ನ ನಿಯತಿಯನ್ ಆರ್ ಮೀರಿದಪರ್ ಮಾಡಿದುದಂ ನಾವುಣ್ಣದೆ ಪೋಕುಮೆ ಮುಂತಾದ ಸಂಕೇತಾತ್ಮಕ ಸೂಕ್ತಿಗಳು ಒಟ್ಟು ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯ ಇಡೀ ಕಾವ್ಯದ ನಾಡಿಯನ್ನು ಮಿಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಯಶೋಧರನು ಕಥಾನಾಯಕ, ರೂಪವಂತ, ಗುಣಶಾಲಿ, ಪರಾಕ್ರಮಿ. ಅವನ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಗೆ ಅಂಟಿದಂತೆಯೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿನ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ಅವನಲ್ಲುಂಟು. ಅಮೃತಮತಿ ಅಷ್ಟಾವಂಕರ ಹುಳುಕು ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಮೊದಲು ಕ್ರೋಧವಶನಾದರೂ ಅನಂತರ ಆತ ತಂದುಕೊಂಡ ಸಂಯಮ ಅಪೂರ್ವವಾದುದು. ಅಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿದ್ದರೂ ತಾಯಿ ಮಾತನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲಾರದೆ ಕುಕ್ಕಟವನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಭವ ಪರ್ಯಟನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೆಂಡತಿಯ ದೌಷ್ಟ್ಯ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವಳ ಭೋಜನಾ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲಾರದ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ಅವಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಡು ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಕವಿ 'ಯಶೋಧರನ ಕ್ರೋಧವೂ ಧೃತಿಯೂ ವಿತರ್ಕವೂ, ನಿರ್ಧಾರವೂ ಅವನ ಮನೋ ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮೀರಿ ಬಂದ ಭವಬದ್ಧವಾದ ಈರ್ಷ್ಯೆಯೂ ಅಷ್ಟೂ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಚಂದ್ರಮತಿ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀ ಭಾವಿ ದುರಂತ ನಾಟಕದ ರಂಗಪೂಜೆ ಅವಳಿಂದಲೇ ತಾಯಿ ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಪಾಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ದೀರ್ಘ ತೀವ್ರ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನನುಭವಿಸಿ ಕಡೆಗೆ ಉದ್ಧಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅಮೃತಮತಿ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರತಿನಾಯಿಕೆ ಖಳನಾಯಿಕೆ ಎಂದರೂ ಸರಿಯೆ ಯಶೋಧರ ಊರ್ಧ್ವಮುಖಚೇತನವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದರೆ ಅವಳು ಅಧೋಮುಖ ಚೇತನವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳದು ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ದುಶ್ಚರಿತವಲ್ಲ; ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ಜಾರಿದ ಹೆಣ್ಣುವಳು. ಒಮ್ಮೆ ಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಪಾತಕ ಸರಣಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕಡೆಗೆ ನರಕಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಯಶೋಧರನದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯವಾದರೆ, ಅಮೃತಮತಿಯದು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಅನಿಷ್ಟ ದೌರ್ಬಲ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಕನ್ನಡದ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೂ ಇದೊಂದು ಮತೀಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸುವ ಕಾವ್ಯವೆಂದೂ ಭವಾವಳಿಯ ನೀರಸ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಏರಬೇಕಾದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಲ್ಲವೆಂದೂ ವಿಮರ್ಶಕರು ಒಮ್ಮತದಿಂದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಯಶಸ್ಸಿನ ಮೂಲ ಯಶೋಧರ-ಅಮೃತಮತಿಯರ ಪ್ರಣಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಮೃತಮತಿ ಸಂಗೀತಪ್ರಿಯಳೆಂಬ ಸೂಚನೆ ಎಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕೇಳಿದ ಬದಗನ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಅವಳು ಅಷ್ಟೊಂದು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಮನಸೋತದ್ದು ಹೇಗೆ ಯಶೋಧರನಂಥ ಸುಂದರನೂ, ವೀರನೂ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತನೂ ಆದ ಗಂಡನಿದ್ದೂ ಬದಗನಂಥ ವಿಕಾರರೂಪನಲ್ಲಿ ಅವಳು ಅನುರಕ್ತಳಾದದ್ದು ಹೇಗೆ? ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ತೀವ್ರತೆಯಲ್ಲಿ ಹತೋಟಿತಪ್ಪಿ ಜಾರಿ ಬಿಟ್ಟರೂ ಅವಳು ಮುಂದಾದರೂ ಏಕೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ? ಬದಗನು ಅಷ್ಟೊಂದು ವಿಕಾರರೂಪನಾಗಿರುವುದು ಕಾವ್ಯ ಸಂದರ್ಭದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತೆ? ಈ ಪ್ರಣಯ ದುರಂತಕ್ಕೆ ವಿಧಿಯಾಟವೇ ಕಾರಣವೆಂದುಕೊಂಡರೂ ಅಮೃತಮತಿ ಜಾರುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಗೀತ ಒಂದು ನೆವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅದೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ; ಸಂಗೀತದ ಪ್ರಭಾವ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಬಲವಾದುದು ಎಂಬ ಒಂದು ವಿವರಣೆಯೂ ಬಂದಿದೆ. ಅಮೃತಮತಿಯ ಪ್ರಣಯ ಒಂದು ವಿಪರೀತ ಮನೋವಿಕಾರ ಎಂಬ ಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಮನೋವಿಜ್ಞಾನದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಿಂದ ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ

ಪ್ರಯತ್ನವೂ ನಡೆದಿದೆ. ಮೊದಲ ಭವದಲ್ಲಿ ಯಶೋಧರ ಚಂದ್ರಮತಿಯರು ನವಿಲು ನಾಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹೇಗೋ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲಿ ರಾಜ-ರಾಜಮಾತೆಯರಾಗಿ ಮೆರೆದಿದ್ದರೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡವರ ಎಂಜಲನ್ನುಣ್ಣುವ ನವಿಲು ನಾಯಿಗಳಾಗುವ ಯೋಗ ಅದಕ್ಕೊದಗಿತು. ನೋಡಿದ ಪಾಪದ ಫಲಮಂ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ಕವಿ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರದಿದ್ದರೂ ನವಿಲು ಅಲ್ಲಿ ಅಮೃತಮತಿಯೊಡನಿದ್ದ ಬದಗನನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಂದಿನ ರೋಷದಿಂದ ಅವನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕುಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಯಶೋಧರನಿಗೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲೂ ಅಮೃತಮತಿಯ ಮೇಲಿನ ಮೋಹ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲು ಹೇಸಿದ ಹಿಂಸಾಪಾಪವನ್ನು ಈ ಪ್ರಾಣಿಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಯೇ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ನವಿಲನ್ನು ಅಮೃತಮತಿ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೊಡೆದು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಿಸುವುದೂ ನಾಯಿ ನವಿಲುಗಳು ಸತ್ತಾಗ ಯಶೋಮತಿ ತಾಯಿ ತಂದೆಯರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಮರಗುವುದು. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮಕ್ಕೂ ಈ ಜನ್ಮಕ್ಕೂ ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿರುವ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಯಿಯಾಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರಮತಿ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹಾವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾಳೆ. ನವಿಲಾಗಿದ್ದ ಯಶೋಧರ ಹಂದಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹಾವನ್ನು ತಿಂದು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂಬಂಧ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿ ಸಹಜವಾದ ಅವೈಯಕ್ತಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೇ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಶೋಧರ ಮೀನಾಗಿ ಚಂದ್ರಮತಿ ಮೊಸಳೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಯಶೋಮತಿ ಅವರಡನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಮೀನಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಯಶೋಧರನ ಮಾಂಸದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ವಿಧಿಯ ಒಂದು ವಿಕಟ ವ್ಯಂಗದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಮತಿ ಆಡಾಗಿ ಅದರ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಶೋಧರ ಹೋತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಶೋಧರ-ಚಂದ್ರಮತಿಯರ ಮೂಲ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಡೆಯಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಪಶು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುವುದನ್ನು ಮಗನಾದ ಯಶೋಧರ-ಹೋತ ತಾಯಾದ ಚಂದ್ರಮತಿ ಆಡಿನೊಡನೆ ರಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳೆಲ್ಲ ಕಲಬೆರಕೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಭೀಭತ್ಯವು ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ರಮಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹೋತವನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಹೋತ ತಿವಿದು ಕೊಂದುದೂ ಆ ಹೋತ ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸೇರಿ ಬೆಳೆಯುವುದೂ ಮಾನವೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ಥತೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಅವರ ಪಶು ವೃತ್ತಿಯ ಕೊನೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮಾನವೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಗರ್ಭಿಣಿ ಆಡನ್ನು ಯಶೋಮತಿ ಬಾಣದಿಂದ

ಗಾಯಗೊಳಿಸಿ ಕೊಂದಾಗ ಅದೇ ಗಾಯದಿಂದ ಹೋತವಾಗಿ ಹೊರಬಂದು ಯಶೋಧರನು ಐದನೆಯ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾಲಿರುಸುತ್ತಾನೆ ಮಾಂಸವನ್ನುಂಡು ಯಶೋಧರ-ಚಂದ್ರಮತಿಯರನ್ನು ಹರಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಾತಿನಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ನೆನಪಾಗಿ ಹೋತ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಅಮೃತಮತಿಯ ನೆನಪಾಗಿ

ಇದ್ದಳೊ ಮೇಣ್ ಬದ್ದಳೊ ಮೇಣ್
ಅದ್ದಳೊ ಮೇಣ್ ಅಷ್ಟಾವಂಕನೊಳ್ ಕಷ್ಟ ಅದೆಂ|
ತಿದ್ದಳೊ ಕಾಣೆನದಕೇನು
ತಿರ್ದದು ಕೋಟಲೆಗೆ ಕೋಡು ಮೂಡಿದ ತೆರದಿಂ||

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕಾವ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಶೋಧರ ಅಮೃತಮತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ಅನುಭವವನ್ನು ಅವನು ಇಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಚಂದ್ರಮತಿ ಕೋಣವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಯಶೋಧರನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಕೋಣ ಹಾಗೂ ಹೋತದ ಮಾಂಸವನ್ನು ಅಮೃತಮತಿ ಉಣ್ಣುವುದರೊಂದಿಗೆ ವರ್ತುಳ ಮುಗಿದಂತಾಗಿ ಯಶೋಧರ ಚಂದ್ರಮತಿಯರ ನರಕಯಾತನೆಗೆ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಅವಳೇ ಮತ್ತೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲೂ ಅವರ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಂತೂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ಈ ಅರಿವಿನಿಂದ ಯಶೋಧರ-ಚಂದ್ರಮತಿಯರ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮ ಹೆಚ್ಚು ಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಲಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಅಕಂಪನ ಮುನಿಗಳ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳುವ ಯೋಗ ಅದಕ್ಕೊದಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆತ್ಮದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ತುಸು ದೊಡ್ಡದಾಯಿತೆನಿಸಿದರೂ ಕಾವ್ಯದ ಆದ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದ ಪಾಪಗಳಿಗಾಗಿ ತೊಳಲುವುದು ದೇಹ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಆತ್ಮ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿ ಅಕಂಪನ ಮುನಿಗಳು ಯಶೋಧರ ಚಂದ್ರಮತಿಯರ ಆತ್ಮಗಳ ಜನ್ಮಾಂತರದ ತೊಳಲಾಟವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನಂತಿರ ಬಗೆವುದು ಪೆರರಂ ಪ್ರಾಣಿ ಹಿಂದೆಯಂ ಮಾಡಲ್ಬೇಡ 'ದಯಾಮೂಲಂ ಧರ್ಮಂ' ಎಂಬ ಉಭಯ ಭವಕ್ಕೂ ಹಿತವಾದ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಆ ಕೋಳಿಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಮೋತ್ಸವದಿಂದ ವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಯಶೋಮತಿಯ ಬಾಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಸತ್ತರೂ ಮಾನವ ಜನ್ಮ ಅವಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲೇ ಅವುಗಳ ಮನಸ್ಸು ಅಹಿಂಸಾ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ವಾಭಾವಸಿದ್ಧರಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಜನ್ನನ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಒಂದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಕಥಾನಕ. ಇದು ಯಶೋಧರ ಚಂದ್ರಮತಿಯರ ಚ-

ರಿತಾವತಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಅಮೃತಮತಿ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಾವಂಕನ ಕಾಮ ನಿರೂಪಣೆಯೂ ಹೌದು. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಇಳಿಗಾಲದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತನ್ನ ಈ ಕಾವ್ಯದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಹಿಂಸೆ-ಅಹಿಂಸೆಗಳ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ಮೂಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಾದ ಪ್ರಣಯ, ಪ್ರೇಮ, ಕಾಮ, ಮನೋವಿಕಾರ ವ್ಯಾಮೋಹ ವಿಧಿ ಇವುಗಳ ಶೋಧನೆ ಇಲ್ಲಿ ಶರೀರದುದ್ದಕ್ಕೂ ನಾನಾ ಬಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಆಡು, ಕೋಳಿ, ಕೋಣ, ನರಬಲಿ ಹಾಗೂ ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹಿಟ್ಟಿನ ಹುಂಜವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ ಸಂಕಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯ ತನಕ ಹಿಂಸೆಯ ವೈವಿಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಾರೀರಿಕವಾದ ಹಿಂಸೆಗಿಂತ ಮಾನಸಿಕ ಹಾಗೂ ಸಂಕಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಭೀಕರವಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಮಮತೆಯ ಮಾತೆಯ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಚಿಗರೆಯ ಸ್ಥಿತಿ ಯಶೋಧರ ರಾಜನದು. ಹಿಂಸೆಯ ವಾತಾವರಣದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಅಹಿಂಸೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಿಂದ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. ವಸ್ತು ಗಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇದರಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕುವಷ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಇದೆ. ಯಶೋಧರ-ಅಮೃತಮತಿಯರ ಪ್ರಣಯ ಕಥೆ ವಿಧಿಯ ಸಂಚು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಹಲವಾರು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯದ ಒಳಗಿನಿಂದ ಎತ್ತಿ ಇಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜನ್ಮಾಂತರಗಳ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸಾಂಕೇತಿಕತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿ ಎಂ. ಎಸ್. (ಸಂ) (1956). ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್. ಬೆಂಗಳೂರು.
2. ತೆಕ್ಕುಂಜ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣಭಟ್. (1976). ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ (ಗದ್ಯಾನುವಾದ). ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್. ಬೆಂಗಳೂರು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ. (1982). ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯ ಕಾವ್ಯತಂತ್ರ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಬೆಂಗಳೂರು.
2. ಪುಷ್ಪ ಹೆಚ್. ಎಲ್. (1992). ಅಮೃತಮತಿಯ ಸ್ವಗತ. ಅನ್ವೇಷಣೆ ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು.
3. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ ಜಿ. ಎಸ್. (ಸಂ). (2009). ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು.
4. ರಾಘವಾಚಾರ್ ಕೆ. ವೆಂ. (ಸಂ). (1941). ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ. ಮೈಸೂರು.
5. ರಂಗಣ್ಣ ಎಸ್. ವಿ. (1971). ಜನ್ನನ ಶೈಲಿ (ಭಾಗ-2). ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ. ಮೈಸೂರು.
6. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ವಿ. (ಸಂ). (1975). ಜನ್ನ. ಐ.ಬಿ.ಹೆಚ್. ಪ್ರಕಾಶನ. ಬೆಂಗಳೂರು.
7. ಗಿರಡ್ಡಿ ಗೋವಿಂದರಾಜ (ಸಂ). (2008). ಜನ್ನ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ. ಬೆಂಗಳೂರು.
8. ಕುವೆಂಪು. (1960). ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಮ ವಿಕಾರ ನಿರೂಪಣೆಯ ಉದ್ದೇಶ (ಲೇ). ದ್ರೌಪದಿಯ ಶ್ರೀಮುಡಿ. ಉದಯರವಿ ಪ್ರಕಾಶನ. ಮೈಸೂರು.